

PRIKAZI

Branko Rakijaš: OSNOVE MUZIČKE KULTURE, Školska knjiga, Zagreb, 1981.

Kad smo u knjižarskom izlogu opazili prilično opširnu knjigu s naslovom *Osnove muzičke kulture* obradovani smo se i pomislili: evo napokon knjige dostupne i opširne što ju je izdao izdavač specijaliziran za didaktičku literaturu. Međutim, prvo prelistavanje knjige ostavilo nas je hladnima, a kad smo je počeli i čitati, u svom prvom i drugom dijelu, donekle i u trećem, podosta nas je i razočarala. U uvodnoj napomeni autor Branko Rakijaš napominje da je knjiga prvenstveno udžbenik za studente Fakulteta za fizičku kulturu i da obuhvaća osnovno gradivo predviđeno planom i programom glazbenog odgoja, ali kaže da se vodilo računa i o tome da bude pristupačna svakom našem građaninu koji želi saznati nešto više iz područja glazbene umjetnosti i upotpuniti svoje znanje.

Slabu stranu knjige vidimo prvenstveno u neproporcionalnosti prostora posvećena pojedinim jedinicama i temama. Tu neproporcionalnost ne može potpuno opravdati niti osnovna namjena knjige i njezina prilagođenost nastavnom programu jednog specifičnog fakulteta. Druga naša primjedba odnosi se na nedovoljnu dostupnost u iznošenju materije. To je pitanje vrlo važno ako se uzme u obzir s kolikim glazbenim znanjem ili neznanjem dolaze na fakultete studenti koji su prošli kroz reformiranu školu osnovnog ili usmjerenog obrazovanja. S ovom drugom primjedbom je u vezi i primjedba o neobičajenoj ispremiješanoj građi. Nakon ovih uopćenih primjedbi mogli bismo spomenuti neke konkretne primjere pa makar i ne bili bitni za cjelinu knjige.

»Milijuni su godina prošli dok se je razvila pentatonika.« Pa zar baš milijuni? I inače ti milijuni na nekoliko mjesta! Onako opširno govorenje o podijeli prirodne ljestvice posve je nepotrebno ako se ima u vidu naslov i namjena knjige. Da nam nije s drugih strana poznato što je to npr. velika rečenica, veliki period i mali oblik pjesme, ne bismo se baš mnogo pomogli iz knjige. Rijetkom preglednošću i jednostavnošću obrađena je jedinica o ukrasima u glazbi.

Treći i najveći dio knjige ima naslov *Uvod u historiju muzike*. Izgleda da je to i najvredniji dio knjige. Pisan je gotovo esejistički. Ugodno se i s korišću čita. I na to poglavlje u ovom kratkom prikazu iznijeli bismo nekoliko primjedbi.

U ovom dijelu izgleda da su najslabije napisane prve stranice. U prvom naslovu *Umjetnost prvobitne društvene zajednice* sve je tu izmješano i nepovezano, a važnu ulogu igra i autorova ideološka opredijeljenost. U opisu nastanka instrumenata ima dosta naivnosti. Prikaz glazbe u staroj Grčkoj je dobar i informativan, ali ipak kitarodija i aulodija, npr., nisu muzički oblici nego nešto drugo. Gdje se govori o gregorijanskom koralu zanimljivo je ovo pročitati: »Opća historija kaže da je to dugo razdoblje *tame i ljudske patnje* neprestano bilo u teškim stradanjima i međusobnim borbama, najčešće za vjeru i zbog vjere« itd. u tom smislu, da se onda sve to, stranicu kasnije, na neki način negira diveći se ljepoti gregorijanskog koralu. Ima tu i nekoliko sitnijih nepreciznosti. Notni primjer na 125. stranici melodija psalma nije ni drugog ni četvrtog modusa nego osmog. Princip ponavljanja unutar iste melodije je vrlo rijedak a ne čest, kako piše, ako to uzmemo u smislu ponavljanja ili razrade motivske građe. Dom Guéranger nije bio gvardijan jer služba s takvim titulom kod benediktinaca ne postoji. Pavlovu izreku: *Mulier taceat in*

ecclesia trebalo bi prevesti *Zena u Crkvi neka šuti*. Prve neume su pokazivale i melodijsko kretanje i intervale, doduše vrlo neprecizno, kao kod nekih suvremenih skladatelja. U neumatskoj notaciji ključevi C i F nisu najčešći nego jedini. Istina je da su se kroz stoljeća u liturgiji od mnogobrojnih sekvenci zadržalo samo pet, no u postkoncilskoj reformi i taj je broj smanjen. Prikaz nastanka prve i jedine snizilice i razrješilice u koralu lijepo je protumačen. Na početku govora o glazbi u renesansi zanimljiva je definicija renesanse: »Renesansa (preporod) je pokret napredne buržoazije protiv crkveno-feudalnih pogleda...« I inače je uvod u prikaz glazbe ovog doba dug i ideološki shematiziran. Platonizam renesansnog vremena nije uziman kao antiteza Crkvi, ta platonizam je na specifičan način ušao u Crkvu u prvim stoljećima i zadržao se do danas. Narodni jezik je mnogo prije renesanse ušao u umjetničku glazbu još s trubadurima. Najnovija istraživanja istoga Lovre Zupanovića, i ne samo njegova, potvrđuju da skladbe Franje Bosanca nisu najstarija sačuvana umjetnička hrvatska glazba. Rimski škola XVI. st. naziva se konzervativnom, a karakteristike te škole su prema autoru: »klasična jasnoća, skladna uravnoteženost te stapanje visokog majstorstva i jednostavnosti.« Zar su te karakteristike osnovne oznake konzervativnosti u glazbi? Prije nekoliko godina čitav glazbeni svijet je slavio 450. obljetnicu Palestrinina rođenja. U mjestu Palestrina nedaleko Rima održale su se završne priredbe i znanstveni simpozij; ne sjećamo se da bi više itko dovodio u pitanje to mjesto kao skladateljevo rodno mjesto. Transkripcija Gallusova moteta *Ecce quomodo* s ritmičke točke gledišta je posve neobična. Na str. 143 čitamo: »Zanimljivo je da su naši guslari bili rado viđeni na plemićkim dvorovima čak u Ukrajini, a i u drugim ruskim pokrajinama.« Što bi na ovo rekao jedan Ukrajinac? Čast Rusiji, ali Ukrajina nije ruska pokrajina. I opet imajući u vidu namjenu knjige i adrese, dio koji govori o razvoju muzičke teorije je preopširan, inače je dobar i pregledan. I uvodne napomene o baroku zanimljive su, ali uistinu preopširne. U tom dijelu čitamo i ovu rečenicu: »U crkvenoj umjetnosti barok je službeni stil katoličke protureformacije s ciljem da se vjernici što više dive sjaju i moći katoličke crkve.«

U povijesnom dijelu od svih autora koje Rakijaš priziva u pomoć očljivo privilegirano mjesto imaju K. Nef i R. Rolland. Preskočivši mnoge stranice susrećemo se pod konac s jednom ovakvom tvrdnjom: »Ne shvaćajući duh vremena i propagirajući latinski jezik, cecilijanski pokret u Sloveniji nije dao pozitivne rezultate.« Samo kad je govor o liturgijskoj glazbi, duhovnoj općenito, kriteriji pozitivnog i negativnog nešto su drugačiji nego se to onako izdaleka zamišlja. Pa opet pred sam kraj ovog povijesnog dijela knjige gdje se nabrajaju glazbeni časopisi kod nas od poslije rata do danas nema *Svete Cecilije*, a ona je pak najdugovjekija, u svojoj neredovitosti najredovitija i po svojim priložima uglavnom vrednija od mnogih spomenutih.

Knjiga *Osnove muzičke kulture* (zašto ne *Temelji glazbene kulture*?) Branka Rakijaša, autora kojega poznamo iz mnogih drugih uspješnijih radova, predana je na odobrenje Sveučilišnoj skupštini još 1978. godine, izišla je tek ujesen (pojavi se u knjižarama) 1981. Ne niječući i mnoge dobre strane ove knjige nismo očekivali toliko propusta spomenutih i nespomenutih, a sve imajući povjerenje u Rakijaša i recenzente Smiljku Ećimović-Žganjer i Rudolfa Matza.

Knjiga je većeg formata s opsegom od 380 stranica; podijeljena je u četiri glavna dijela: *Intonacija, Osnovna muzička teorija i oblici, Uvod u povijest muzike i Izbor klavirskih minijatura*; pridodani su još popis upotrijebljene literature, kazalo imena i kazalo pojмова.

Petar Zdravko BLAJIĆ